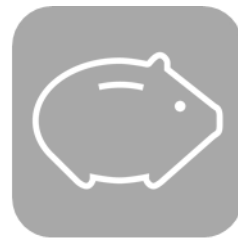

De groei die we willen?

Korte en lange termijn vooruitzichten Nederland

ING Economisch Bureau

NVP Amsterdam • 11 oktober 2019

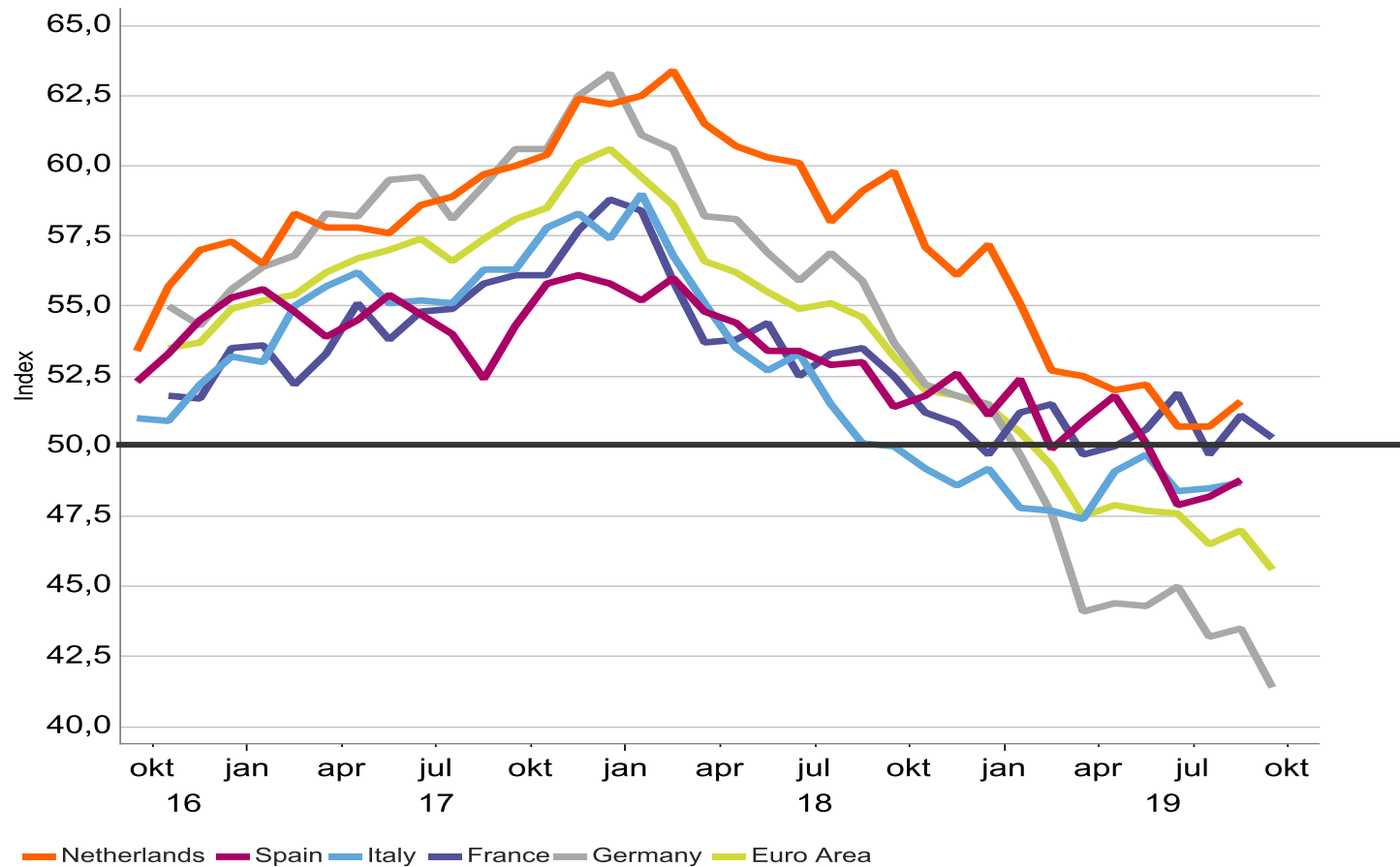

Conjunctuur: valt tegen en hangt af van...

Vooral industrie, en dan vooral in Duitsland

Inkoopmanagersindices, seizoensgecorrigeerd, >50 duidt op groei in industrie

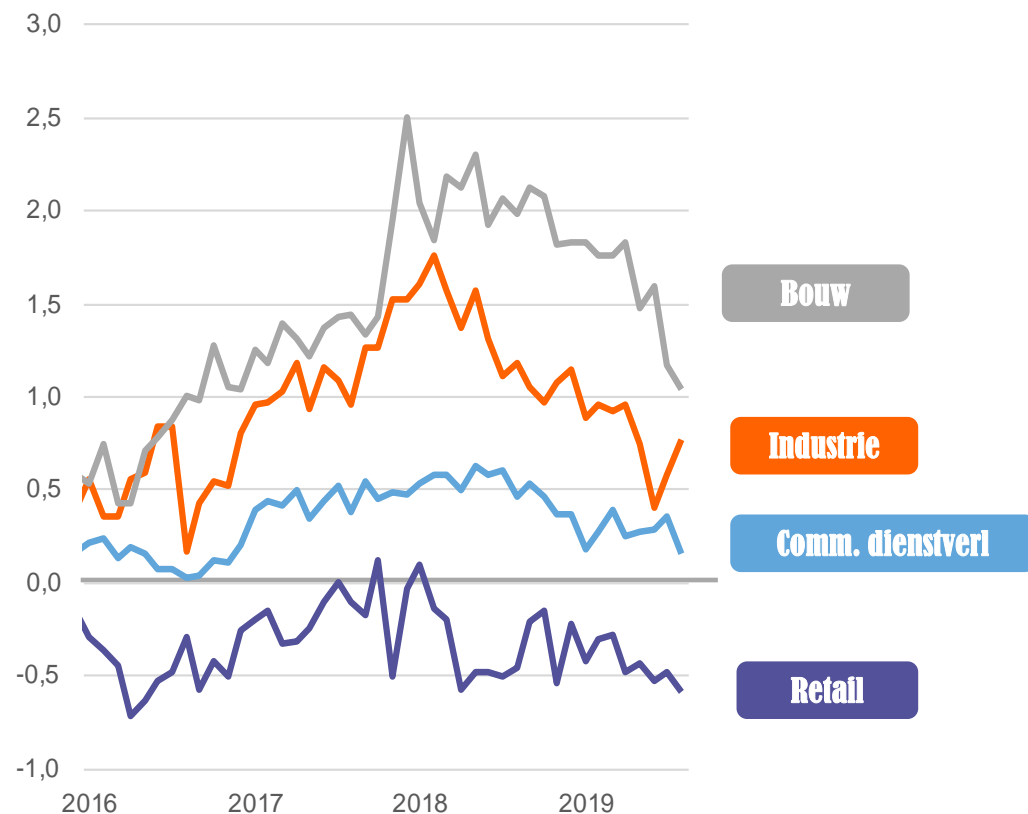

Minder vertrouwen, maar binnenland houdt stand

Ondernemersvertrouwen vooral in de industrie gedaald, ook in Nederland

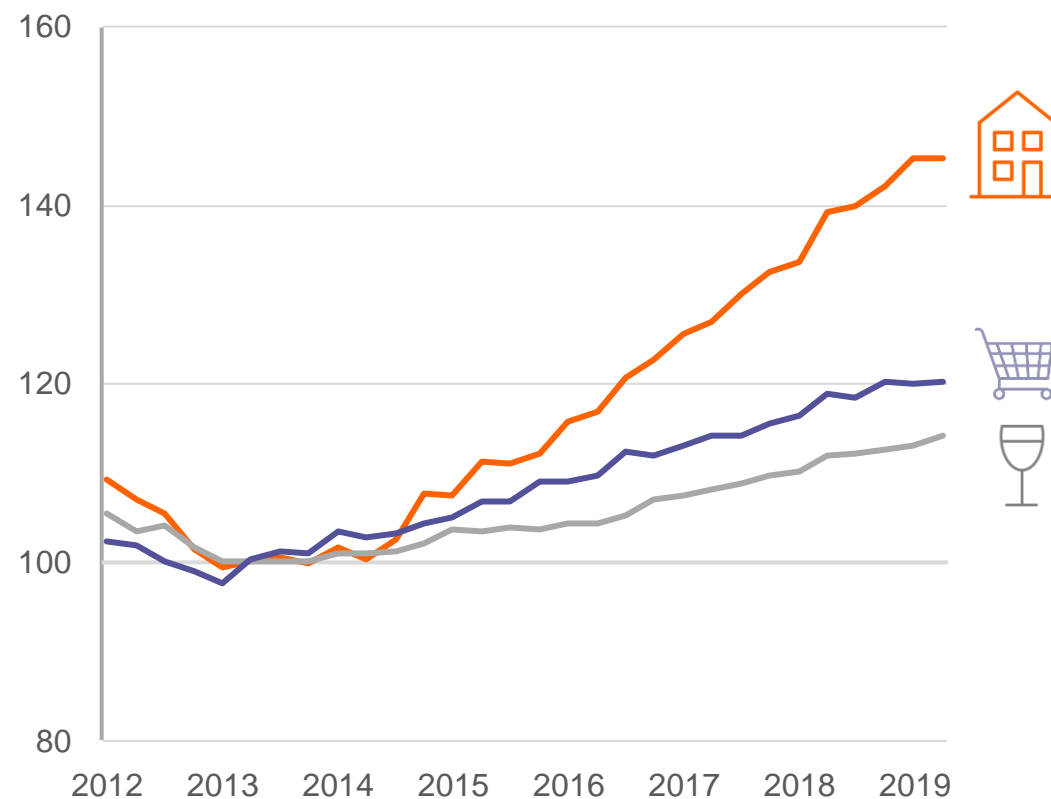
Vertrouwensindex DG ECFIN

Bron: DG ECFIN

Detailhandel, bouw en horeca blijven op peil

Verkoop- en productievolume, index (2013 = 100)

Bron: CBS

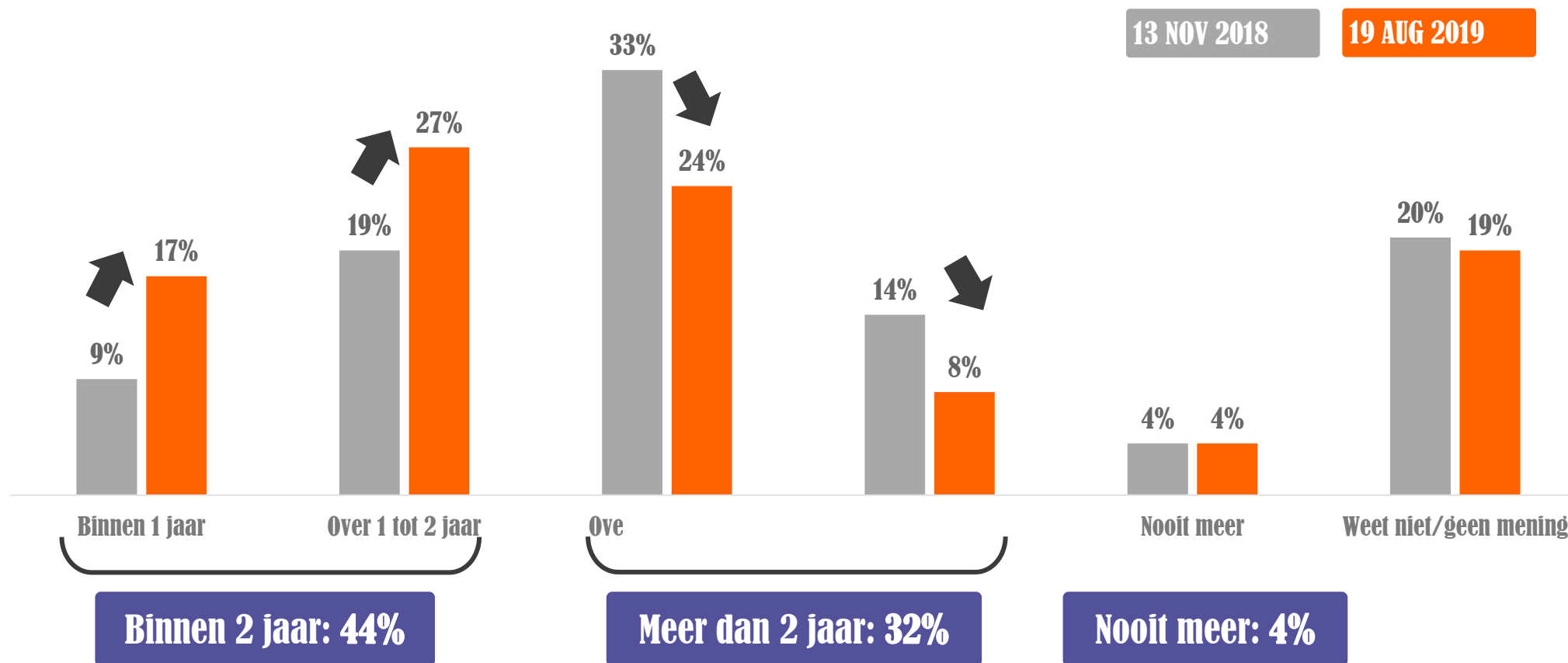
Wanneer verwacht u een nieuwe economische recessie?

- 1 Binnen 2 jaar**
- 2 Over meer dan 2 jaar**
- 3 Nooit meer**

Wanneer verwacht Nederland een nieuwe economische recessie?

Ruim vier op de tien verwacht binnen twee jaar een nieuwe recessie, vaker dan vorig jaar

“Wanneer verwacht u een nieuwe recessie?”

Bron: ING Vraag van Vandaag

Conjunctuur: tragere groei, flinke risico's

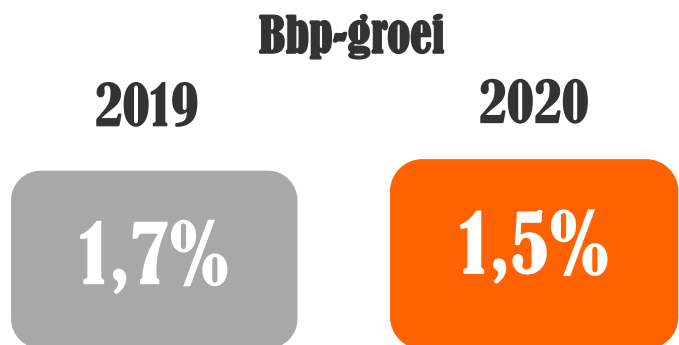
Trump & Johnson

Normalisatie woningmarkt

Lager vertrouwen

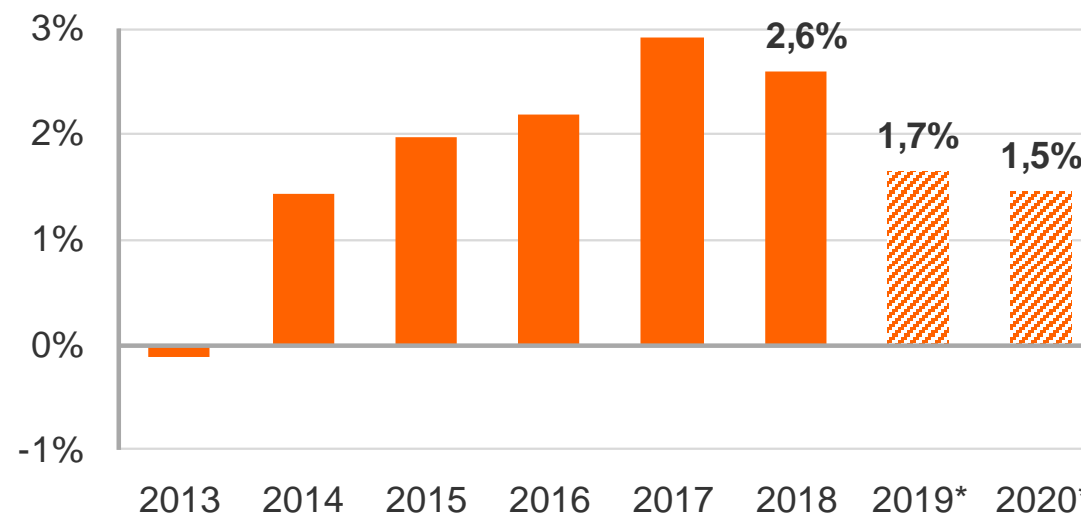
Grenzen arbeidsmarkt

Overheid stimuleert

Economische groei zet door, maar zwakt wel af

Volumegroei bruto binnenlands product

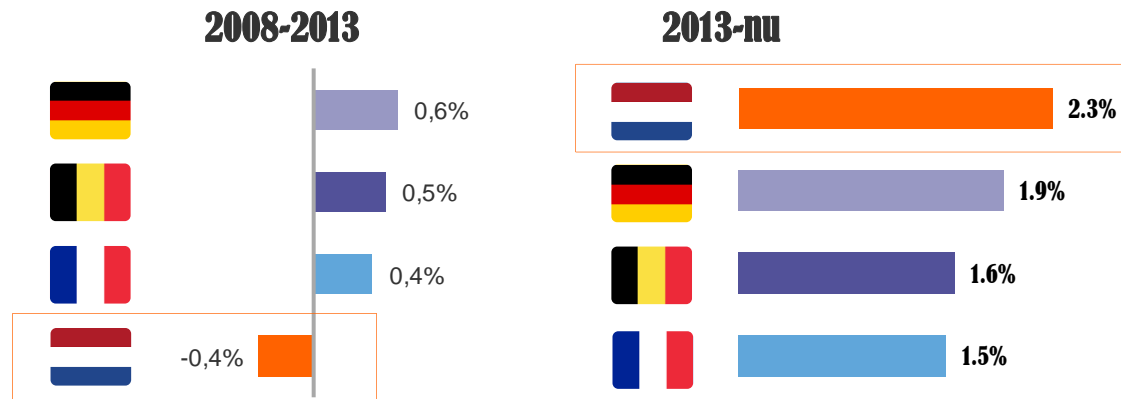
Bron: CBS, *raming ING Economisch Bureau

Alles is relatief, maar overhouden doet het niet...

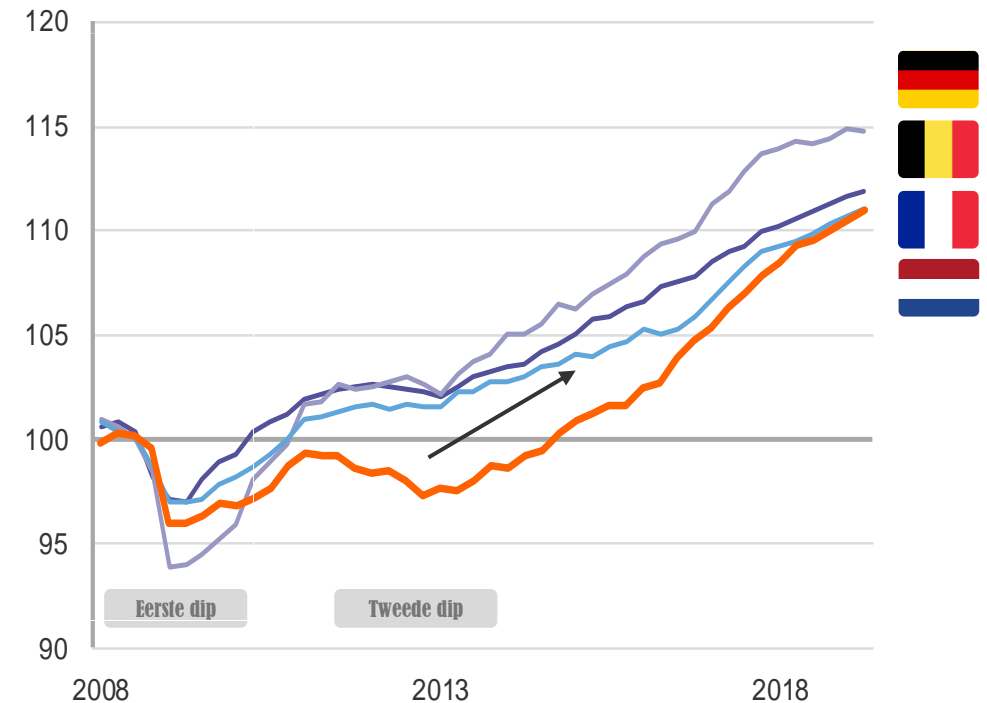
Nederland: van achterblijver naar koploper

Gemiddelde groei bbp op jaarbasis, in %

Sinds 2008 hogere groei dan bij burenen

Bbp (index, 2008 = 100)

Bron: CBS via Macrobond

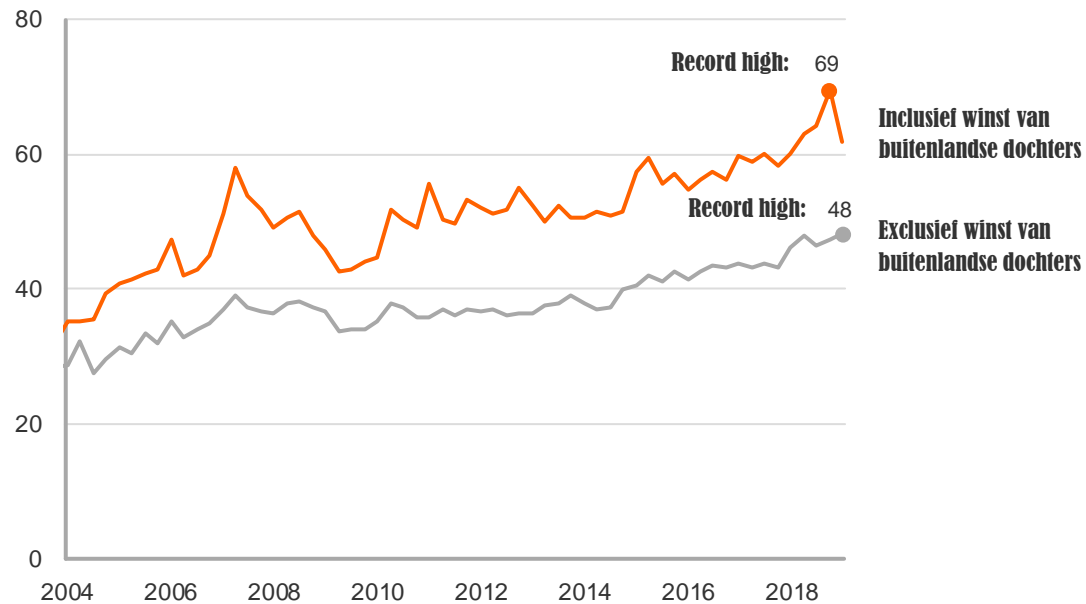
Bron: Eurostat en CBS via Macrobond

Beetje gek om het bedrijfsleven 'de schuld te geven'

Winsten in euro's vallen terug

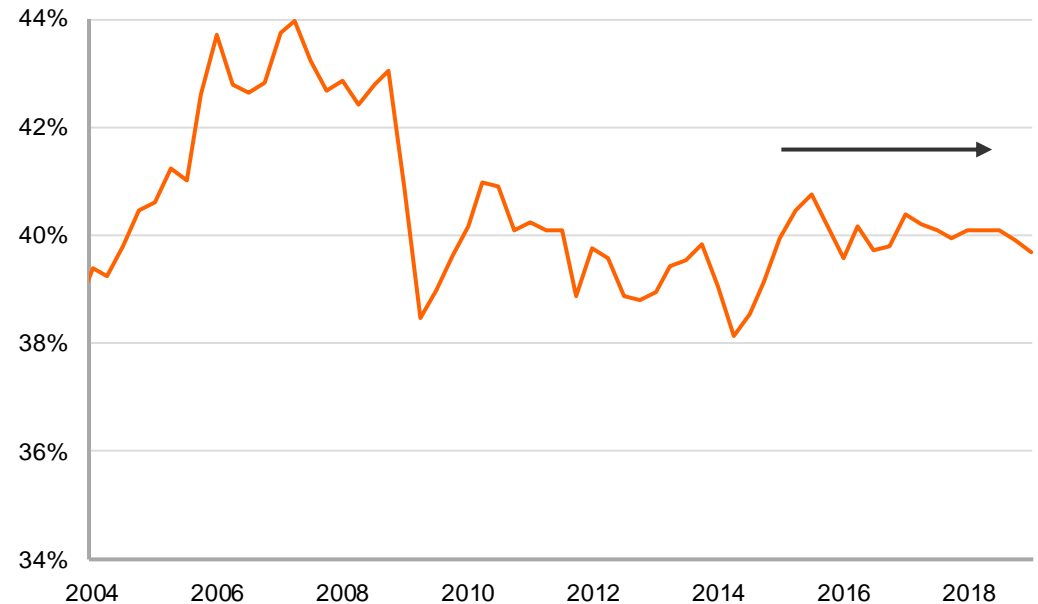
Nominale brutowinst voor belasting van Nederlandse niet-financiële vennootschappen*, in miljard euro, seizoensgecorrigeerd

Bron: CBS

Winstratio's stagneren

Bruto exploitatie-overschot als percentage van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen*, seizoensgecorrigeerd

*Macrowinstgevendheidsindicator, niet-financiële bedrijven (exclusief bedrijven zonder rechtspersoon)

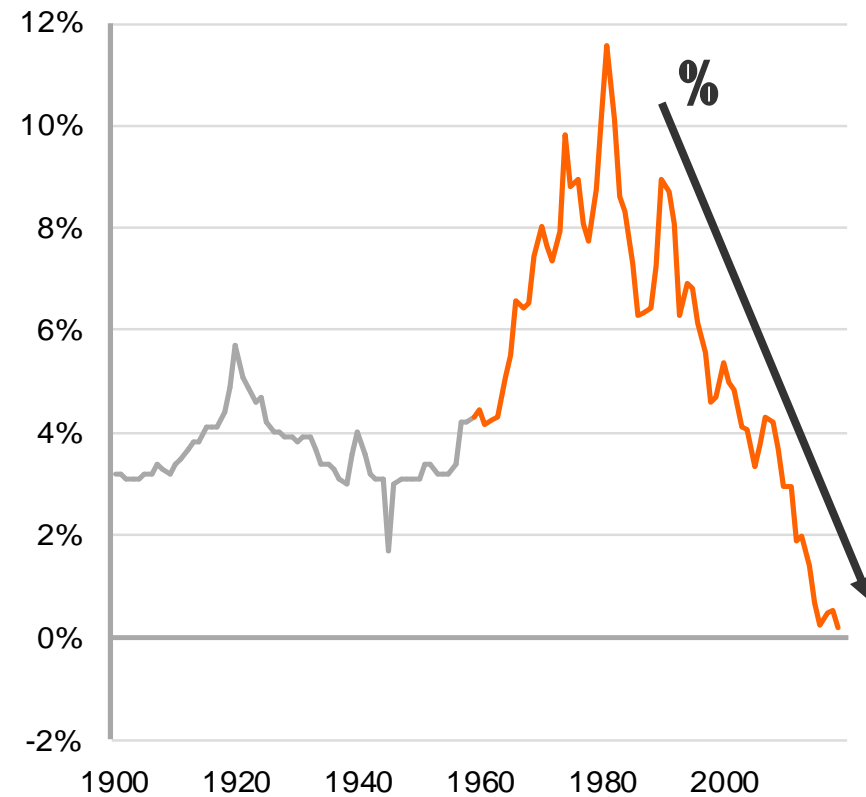
Bron: CBS

Rentes dan? Eerder gevolg dan oorzaak van tragere groei

Nederlandse kapitaalmarktrente historisch laag...

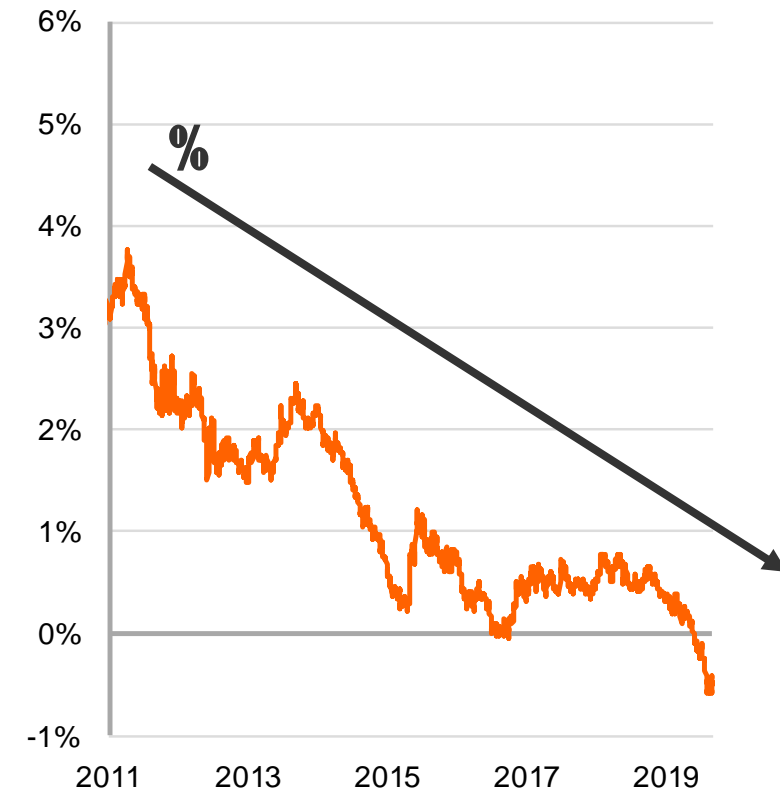
Gemiddelde rendement op 10-jaar staatsobligatie Nederland

Bron: CBS via Macrobond

...en momenteel zelfs negatief

Rendement op 10-jaar staatsobligatie Nederland, maandgemiddelde

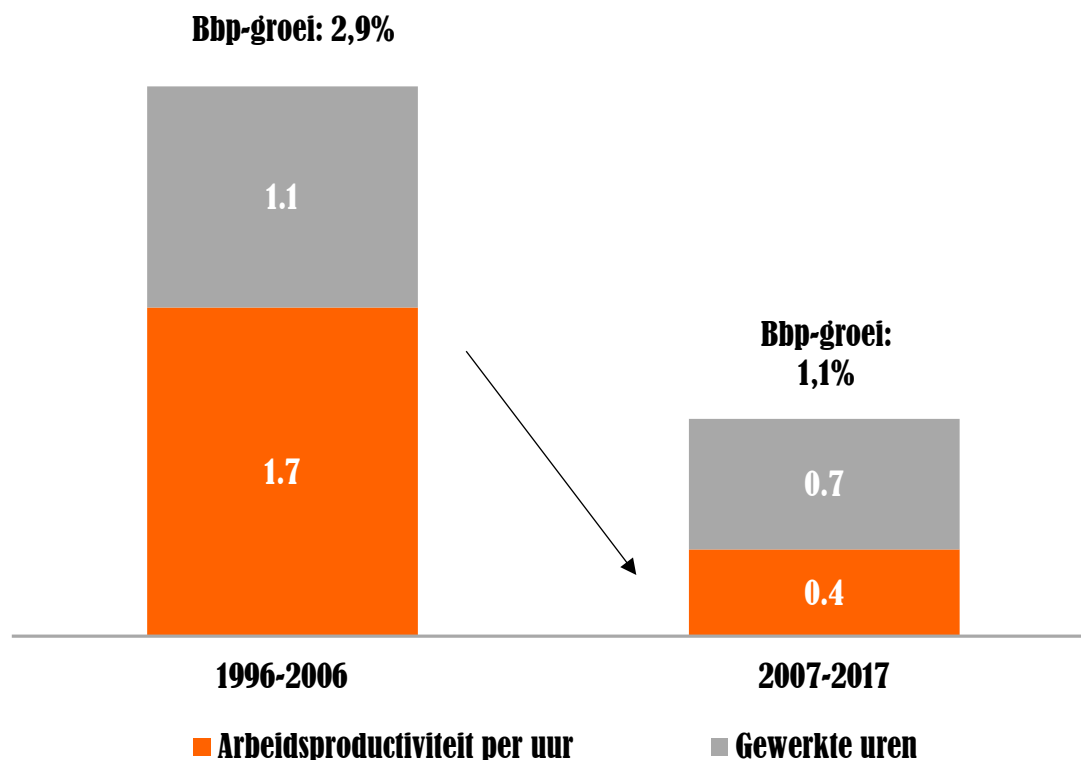

Bron: Macrobond

Deal ermee: structurele groei is lager

Groei gedaald door minder toename arbeidsinzet en vooral lagere productiviteitsgroei

Bijdrage aan gemiddelde bbp-volume-groei per jaar in %-punten

Bron: CBS Groeirekeningen, bewerking ING Economisch Bureau

Beroepsbevolking: aantal & kwaliteit

Ondernemers

Grenzen planeet / beleidsonzekerheid

Technologie 'levert' niet

Uitdijende publieke sector

Economische onzekerheid

Een groeifonds als ABC-tje

- A** Aanmoediging
- B** Blijvende impuls
- C** Cyclisch

Doorlezen?

De groei die we willen

Dutch economy chartbook

Find us here:

Marieke Blom

Hoofdeconoom

ACT A.11.054
Bijlmerdreef 24
Amsterdam

P.O. Box 1800
1000 BV
Amsterdam

Marieke.blom@ing.com

www.ing.nl/economie
think.ing.com

[@INGNL_economie](https://twitter.com/INGNL_economie)

[@mariekeconomie](https://twitter.com/mariekeconomie)

Disclaimer

Historische reeksen komen van Macrobond of CBS, behalve als anders aangegeven. Budgettaire cijfers komen van het CPB en de Miljoenennota 2020 en de bijbehorende stukken.

Deze publicatie is opgesteld door de 'Economic and Financial Analysis Division' van ING Bank N.V. ("ING") en slechts bedoeld ter informatie van haar cliënten.

Deze publicatie is geen beleggingsaanbeveling noch een aanbieding of uitnodiging tot koop of verkoop van enig financieel instrument. Deze publicatie is louter informatief en mag niet worden beschouwd als advies in welke vorm dan ook. ING betreft haar informatie van betrouwbaar geachte bronnen en heeft alle mogelijke zorg betracht om er voor te zorgen dat ten tijde van de publicatie de informatie waarop zij haar visie in deze publicatie heeft gebaseerd niet onjuist of misleidend is. ING geeft geen garantie dat de door haar gebruikte informatie accuraat of compleet is. ING noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zeffouten in deze publicatie. De informatie in deze publicatie geeft de persoonlijke mening weer van de Analist(en) en geen enkel deel van de beloning van de Analist(en) was, is, of zal direct of indirect gerelateerd zijn aan het opnemen van specifieke aanbevelingen of meningen in dit rapport. De analisten die aan deze publicatie hebben bijgedragen voldoen allen aan de vereisten zoals gesteld door hun nationale toezichhouders aan de uitoefening van hun vak. De informatie in deze publicatie kan gewijzigd worden zonder enige vorm van aankondiging.

ING noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zeffouten in deze publicatie. Auteursrecht en rechten ter bescherming van gegevensbestanden zijn van toepassing op deze publicatie. Niets in deze publicatie mag worden gereproduceerd, verspreid of gepubliceerd door wie dan ook voor welke reden dan ook zonder de voorafgaande uitdrukkelijke toestemming van de ING. Alle rechten zijn voorbehouden. ING Bank N.V. is statutair gevestigd te Amsterdam, houdt kantoor aan Bijlmerplein 888, 1102 MG te Amsterdam, Nederland en is onder nummer 33031431 ingeschreven in het handelsregister van de kamer van koophandel. In Nederland is ING Bank N.V. geregistreerd bij en staat onder toezicht van De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten. Voor nadere informatie omtrent ING policy zie <https://research.ing.com/>. De tekst is afgesloten op 16 september 2019.

Analisten

Marcel Klok: Marcel.Klok@ing.com

Marieke Blom: Marieke.Blom@ing.com